

012. Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde tartışılmayan bir konu: - (I)k eki

Cihat Burak KORKMAZ¹

APA: Korkmaz, C. B. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde tartışılmayan bir konu: -(I)k eki. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 180-195. DOI: 10.29000/rumelide.1252799.

Öz

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde dil bilgisi bir dil becerisi olarak adlandırılmasa da özellikle temel seviyedeki öğrenciler için Türkçenin yapısal özelliklerine giriş yapma bağlamında hayati önem taşımaktadır. Bu açıdan Türkçenin ses ve şekil özelliklerine ait kuralların büyük bir çoğunluğu temel seviyelerde öğretilirken dil bilgisi-kelime öğretimi ilişkisi sıkça işe koşulan bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Öğrenciler hemen her seviyede -(I)k eki ile türetilen kelimelere rastlarken bu konunun öğretimi ile ilgili bir dil bilgisi içeriği ile karşılaşmamaktadırlar. Çalışmaya konu olan yapının bir kelime bilgisi mi yoksa dil bilgisi konusu mu olduğu tartışılması gereken önemli bir başlık olarak ön plana çıkmaktadır. -(I)k ekinin Türkiye Türkçesindeki yapısal karşılıklarından kaynaklanan özelliklerinin değerlendirilmesi ve yabancılar Türkçe öğretimi açısından ele alınması araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ve Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe öğretim setlerinde yer alan ve -(I)k eki ile türetilen Türkçe kökenli kelimeler doküman analizi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda biri fiil olmak üzere 34 kelimeye ulaşılmıştır. İlgili öğretim setlerinde geçen kelimeler içerik analizi ile hem seviyelerine hem de kullanım alanlarına uygun olarak sınıflandırılmıştır. Verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla yapılan analizde %82 güvenilirlik oranı elde edilmiştir. Alandaki teorisyen ve uygulayıcılara yol göstermek amacıyla ilgili ekin öğretimine yönelik seviyelere uygun, sarmal yaklaşımla planlanmış, kazanım temelli uygulama örnekleri hazırlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, dil bilgisi, -(I)k eki

An undiscussed issue in teaching Turkish grammar as a foreign language: -(I)k suffix

Abstract

Although grammar is not called a language skill in teaching Turkish as a foreign language, it is of vital importance especially for basic level learners in terms of introducing the structural features of Turkish. In this respect, while most of the rules of phonetic and morphological features of Turkish are taught at basic levels, the relationship between grammar and vocabulary teaching is considered as an approach that is frequently used. While learners come across words derived with the -(I)k suffix at almost every level, they do not encounter a grammar content related to the teaching of this subject. Whether the structure that is the subject of the study is a vocabulary or a grammar issue stands out as an important topic that needs to be discussed. The evaluation of the characteristics of the -(I)k suffix arising from its structural equivalents in Türkiye Turkish and considering it in terms of teaching Turkish to foreigners constitute the basis of the research. In this study, the words of Turkish origin

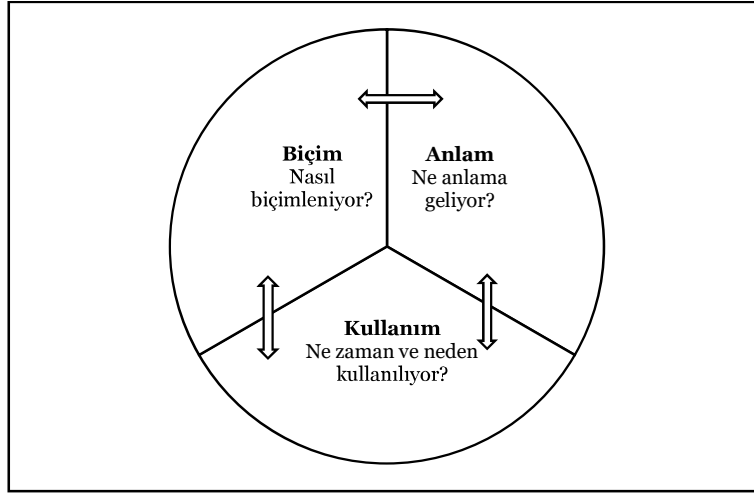
¹ Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, DİLMER (Ankara, Türkiye), cbkkrkmz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4383-3443 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 13.12.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252799]

derived with the suffix -(I)k and included in the Yedi İklim Turkish for Foreigners and Yeni Istanbul Turkish for International Students teaching sets used in teaching Turkish as a foreign language were analysed by document analysis. As a result of the examination, 34 words were reached, one of which was a verb. The words in the relevant teaching sets were classified according to both their level and usage areas with content analysis. In the analysis carried out to ensure the reliability of the data, a reliability rate of 82% was obtained. In order to guide theorists and practitioners in the field, examples of achievement-based practices have been prepared in accordance with the levels of relevant suffix teaching, planned by spiral approach.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, grammar, -(I)k suffix

Giriş

Çağdaş dil bilgisi öğretim yaklaşımlarında dil bilgisinin hareketli ve değişime açık yapısı ile sürekli bir devinim içerisinde olduğu hatta beşinci dil becerisi olarak adlandırılabilceği vurgulanmaktadır (Larsen-Freeman ve Celce-Murcia, 1999'dan akt. Ekren ve Ökten, 2019, s. 1688). Dil bilgisi öğretiminde yöntem veya tekniğin seçimi yerine dile ait birimlerin işlenme biçimi önemli olarak vurgulanmaktadır. Dil bilgisi, anlamı oluşturmak için kullanılan biçimlerdir ve öğretimde hedef dil bilgisi yapısı biçim, anlam ve kullanım boyutlarıyla ele alınmalıdır. Biçim ya da yapı biçimsel ve sözdizimsel örüntüleri içerir. Anlam, sözlüksel ya da dil bilgisel anlamdır. Kullanım ise dilsel, metinsel ve sosyal bağlamdaki kullanım bilgisini içerir (Larsen-Freeman, 2014, s. 256-258). Biçim, anlam ve kullanım bileşenleri arasındaki ilişkiyi betimleyen *Üç Boyutlu Dilbilgisi Şeması* Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Üç Boyutlu Dilbilgisi Şeması (Larsen-Freeman, 2014, s. 259).

Şekil 1'deki pasta grafik içerisinde yer alan bileşenlerin dil bilgisi öğretimindeki hiyerarşik olmayan ve geçişken ilişkiyi ortaya koymaktadır. Dile ait birimin öğretim malzemesi olarak oluşturulmasında dikkate alınması gereken bu şema, dil bilgisi öğreticileri için önemli bir yol haritası çizmektedir. Bir dil bilgisi yapısının oluşma aşamasındaki şekil özellikleri, sahip olduğu anlam bilgisi ve karşıladığı kullanım alanlarının öğrenciye tam anlamıyla kavratılması hedef dilin kazanımlarına ulaşmada çok büyük önem taşımaktadır.

Dil becerilerinin düzenli ve dilin kurallarını çizen sınırlar içerisinde kullanılması zorunluluğu dil bilgisi öğretiminin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Korkmaz (1992), dil bilgisi kurallarını dilin anlam ve işleyiş kuralları olarak değerlendirirken Sebzeciöğü (2017) dil bilgisi kurallarını bilmeyen bir yabancıya hiçbir Türkçe kullanıcısıyla iletişim kuramayacağını belirtmektedir. Benzer şekilde Barın (2004) çalışmasında *Bir Seferde Tek Yapıyı Sunma* başlığı altında dil bilgisi kurallarının öğretimi yabancıya Türkçe öğretiminde *Temel İlkeler* başlığı altında ele almaktadır. “Dil bilgisi öğretimi, öğrencilerin dikkatini girdi aracılığıyla belirli bir dilbilgisel yapıya çekerek üstdilsel olarak anlamalarına ve/veya içselleştirmeleri için anlamlandırma ve/veya üretim sürecinde işlemelerine yardımcı olacak öğretim tekniklerini içerir” (Ellis, 2006, s. 84). Gerek teorik gerekse uygulamalı yaklaşımlar açısından bakıldığında dil bilgisi öğretimi, dilin temel becerilerini öğretmede vazgeçilemeyecek ve göz ardı edilemeyecek bir çalışma alanıdır. Bu sebeple özellikle son yıllarda yabancıya Türkçe dil bilgisi öğretimi ile ilgili (Avcı ve Küçük, 2017; Çangal ve Başar, 2018; Pilancı ve Saltık, 2018; Kalfa, 2019; Gün, Yalçın ve Pişkin, 2019; Meral, 2021; Doğru, 2021; Taşkaya, 2021; Ak Başoğulu, 2022; Öncül ve Gönen Kayacan, 2022; Memiş ve Kansızoğlu, 2022; İltar, 2022) birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretimi; öğretim sürecinin etkin, işlevsel ve anlamlı olmasını sağlamaktadır. Dil bilgisi bütün seviyelerde ele alınması gereken bir öğretim alanı olarak değerlendirilirken her seviyede yer alan kazanımlara göre düzenlenen dil bilgisi içeriklerinin kolaydan zora, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene ve yakından uzağa doğru ilerlemesi öğretim ilkelerinin genel mantığıyla da örtüşmelidir. Ek olarak Karagöl ve Kurt (2021), dil bilgisi öğretimi dil becerileri ve metinler dâhilinde doğrudan yapılması gerektiğini önermektedirler. Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminin öğrenci açısından ulaşmak istediği genel amaçlar ise şöyledir:

- Türkçenin ses, şekil, kelime ve cümle bilgisi gibi yapısal özellikleri ile ilgili farkındalık kazanır.
- Anlama ve anlatma becerisini Türkçenin kuralları çerçevesinde geliştirir.
- Türkçe iletişim yetisini geliştirir ve en etkili şekilde kullanır.
- Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili bilgileri öğrenir.
- Türkçeyi amaca uygun, etkin ve işlevsel olarak kullanır.
- Temel seviyedeki bilgiler orta bilgilere, orta seviyedeki bilgiler ise ileri seviyedeki öğrenmelere zemin oluşturur.
- Hem genel amaçlı veya hem de akademik öğrenmeler için bilgi bütünlüğü oluşturur.
- Sarmal yaklaşımla oluşturulan program içerikleri ile sürekli tekrar ve kalıcı öğrenme sağlar.

Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde dil öğretimi ile ilgili konular çalışma alanı olurken Türkçenin yapısal özellikleri ile ilgili çalışmalar Türk dili alanındaki veriler ile yürütülmektedir. Oysaki çalışmanın konusu olan -(I)k eki gibi yapılar yalnızca isim görünümleri ile gösterilmekle sınırlı kalmıştır. Böyle bir yaklaşım doğru olarak adlandırılmalıdır çünkü dil eğitimi ile dil bilimi farklı çalışma disiplinlerine sahip alanlardır. Türk dilinin yapısal özelliklerinin incelendiği çalışmalarda genellikle yapım veya çekim eki başlıkları ile değerlendirmeler yapılmış olup yeni kelimeler türetme işlevinde olan ekler *fiilden isim, fiilden fiil, isimden fiil ve isimden isim yapan ekler* başlıklarıyla sunulmaktadır. Bu duruma farklı bir bakış açısı getiren Hirik (2016): “Fiilden *isim yapan ekler* ele alındığında bu eklerin neler olduğu gösterilmiş fakat ekler ile kökler arasındaki *anlam, kılış, bitmişlik, sonuçsallık, durağanlık, kesinlik* vb. boyutlar pek değerlendirilmemiştir” (s. 98) ifadesiyle çalışmalarının işlevsellik boyutlarında olan eksiklikleri ifade etmektedir. -(I)k ekinin kökeni ve kullanım alanları ile ilgili yapılan çalışmalar (Dirik ve Kuribayashi, 2005; Demir, 2007; Bacanlı, 2008; Ay, 2009) ekin yapısal ve anlamsal özellikleri üzerinde durmaktadır. Bütün çağdaş Türk yazı dillerinde yaşayan ve işlek bir şekilde

kullanılan -(I)k ekinin sıfatlar ve adlar türettiğini, *yapılmış, bitmiş* bir işi anlattığını, -m(I)ş ekine koşut bir işlev taşıdığını ifade ettikleri görülmektedir (Gülsevin, 1997; Banguoğlu, 2007; Korkmaz, 2007; Ergin, 2009). Araştırmayı Türkçe dil bilgisi teorileri açısından ele almak, -(I)k ekinin kullanım alanlarını belirlemek ve işlevleri üzerinde durmak için konuyu içeren en kapsamlı çalışma olan Hirik (2016)'in; -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliği, -(I)k eki ile kalıplaşan sözcüklerin var olması, ekin kiplik görünümü, bazı kullanımlarda anlamsal olarak edilgenlik ifade ettiği temel sınıflandırması esas alınmaktadır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi düşünüldüğünde Türkçe dil biliminin konularının Türkçe öğretimi ile ilişkilendirilmesi esas alınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın konusu olan -(I)k ekinin Türk dilindeki yapısal özellikleri yukarıda adı geçen temel çalışmalardaki bilgilerden esas alınmaktadır. Bu çalışmada Türk dilinde yer almakta olan -(I)k ekini yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretimi ile bağdaştırmak ve bu ek ile yapılan kelimelerin öğretimini seviyelere göre sınıflandırmak amaçlanmaktadır. Araştırma ilgili ekin işlevsel olarak öğretimi ile ilgili uygulamalı örneklerin yer almasından alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurması açısından önem taşımaktadır. “Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde -(I)k ekinin öğretimi nasıl ele alınmaktadır?” sorusu bu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu problem cümlesine bağlı olarak şu alt problem cümlelerine cevap aranmaktadır:

1. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan ders kitaplarının A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerinde -(I)k eki ile türetilen Türkçe kelimeler hangileridir?
2. -(I)k eki ile türetilen kalıplaşmış kelimelerin seviye temelli sınıflandırılması nasıl olmalıdır?
3. -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliğine göre öğretim seviyesi ve örnek uygulama nasıl olmalıdır?
4. -(I)k ekinin kiplik ve edilgenlik özelliğine göre öğretim seviyesi ve örnek uygulama nasıl olmalıdır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemine ilişkin bilgi verilmekle birlikte veri kaynağı olarak yararlanılan inceleme nesnelere, verilerin toplanması ve analiz süreçleri yer almaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan -(I)k eki ile türetilmiş kelimelerin öğretim setlerindeki durumunu ve uygulama örnekleri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, nitel bir araştırma biçiminde tasarlanmıştır. Nitel araştırmacılar, verileri bizzat toplamaktadır. Bunun için doküman analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.37; Creswell, 2015, s. 45). Araştırmacılar, açık uçlu sorular sorarak verilere ulaşabilir (Creswell, 2015, s. 45). Nitelik araştırma soruları, başka bir deyişle söz konusu araştırmayı yaparak anlaşılacak istenenler, araştırma tasarımının kalbidir (Maxwell, 2018, s. 73). Bu araştırma için belirlenen ve yukarıda ifade edilen sorular, verilerin inceleme nesnelere içinden çekilmesine ve analizine kaynaklık etmektedir.

Verilerin toplanması

Nitel araştırmalarda verilerin toplanması amacıyla çeşitli yollar izlenebilir. Bu araştırmanın yanıt aradığı sorular çerçevesinde, inceleme nesnelere elde edilecek verilere ulaşmak için doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi yapılırken yararlanılan belgeler, nitel araştırma kaynakları arasında sayılmakta ve pek çok yazılı ve basılı belgeye dayanmaktadır (Merriam, 2018, s. 132). Bu doğrultuda verilerin toplanacağı inceleme nesnelere seçiminde ise yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla yararlanılan aşağıdaki öğretim setleri random olarak belirlenmiştir.

İnceleme nesneleri

Yabancılara Türkçe öğretimi yapan resmî ve özel yükseköğretim kurumlarında en yaygın öğretim materyali olarak kullanılan (Erdil, 2018); Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ve Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setlerinin A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyeleri bu araştırmanın inceleme nesneleri olarak belirlenmiştir. Öğretim setleri ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Aşağıda yer alan tabloda, incelenen öğretim setlerine ait ayrıntılı künye bilgisi yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretim setlerine ait künye bilgileri

Adı/Seviyesi	Yayın evi	Basım yılı	Editör(ler)
Yedi İklim Türkçe/A1	Yunus Emre Enstitüsü	2022	Şeref Ateş, Mustafa Balcı, Cihan Özdemir, Erol Barın, Şaban Çobanoğlu
Yedi İklim Türkçe/A2	Yunus Emre Enstitüsü	2021	Şeref Ateş, Mustafa Balcı, Cihan Özdemir, Erol Barın, Şaban Çobanoğlu
Yedi İklim Türkçe/B1	Yunus Emre Enstitüsü	2022	Şeref Ateş, Mustafa Balcı, Cihan Özdemir, Erol Barın, Şaban Çobanoğlu
Yedi İklim Türkçe/B2	Yunus Emre Enstitüsü	2018	Erol Barın, Şaban Çobanoğlu, Şeref Ateş, Mustafa Balcı, Cihan Özdemir,
Yedi İklim Türkçe/C11	Yunus Emre Enstitüsü	2018	Erol Barın, Şaban Çobanoğlu, Şeref Ateş, Mustafa Balcı, Cihan Özdemir
Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe/ A1, A2, B1, B2, C1	Kültür Sanat Basımevi	2020	Fatma Bölükbaş, Mehmet Yalçın Yılmaz, Funda Keskin

Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi, elde edilen veriler derinlemesine incelenirken kavramsallaştırma ve kategoriler oluşturmayı gerektiren bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada, öncelikle inceleme nesnesi olarak belirlenen öğretim setlerinde -(I)k ekini içeren kelimeler belirlenmiş, daha sonra bu kelimeler hem öğretim setlerine hem de temel (A1-A2), orta (B1-B2) ve ileri (C1) seviyelere göre sınıflandırılmıştır. Verilerin analiziyle ulaşılan bulgular seviyelendirilerek sınıflandırılmış ve ayrı birer başlıkla ele alınmıştır. Ayrıca bu başlıkların içeriğinde araştırmacı tarafından tasarlanan örnek öğretim etkinliklerine de yer verilmiştir.

Verilerin analiziyle yapılandırılan sınıflandırmalar, doktora eğitimini Türk dili alanında tamamlamış iki alan uzmanı tarafından karşılıklı kontrol edilmiştir. İlgili içeriklere verilen cevaplar Miles & Huberman'ın (2021) "Görüş birliği / Görüş birliği + Görüş ayrılığı x 100" formülü ile güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Bu analize göre alan uzmanları ve araştırmacı arasında %82 oranında bir güvenilirlik sağlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde problem cümlesine bağlı olarak alt problemlere ilişkin bulgular başlıklar halinde verilmektedir.

1. Öğretim setlerinde kullanılan -(I)k eki ile türetilen Türkçe kelimelere ilişkin bulgular

Çalışmanın birinci alt problemde inceleme nesnesi olarak belirlenen ilgili öğretim setlerinin adı geçen seviyelerinde yer alan ve -(I)k eki ile türetilen kelimelere ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Bu bölümde, kelimelerin sıklığı değil bir defa kullanılmış olma özelliği dikkate alınarak alfabetik bir sıralama yapılmıştır. Dolayısıyla bir kelime birçok seviyede ele alınarak gösterilmiştir.

Tablo 2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setindeki -(I)k eki ile türetilen kelimeler

Öğretim seviyesi	Öğretim setindeki kelimeler	
	Yedi İklim	Yeni İstanbul
A1	Acık-	Açık
	Açık	Bulaşık
	Aralık	Dağınık
	Artık	Yaklaşık
	Bulaşık	Yastık
	Ilık	
	Işık	
A2	Karışık	
	Açık	Acık-
	Artık	Açık
	Atık	Aralık
	Batık	Artık
	Bulaşık	Ilık
	Işık	Kırık
Karışık	Sıkışık	
	Karmaşık	

	Kırık	
	Yaklaşık	
B1	Acık-	Açık
	Açık	Artık
	Artık	Bulaşık
	Bulaşık	Ilık
	Dağınık	Işık
	Işık	Karmaşık
	Kısık	Sanık
	Tanık	Sıkışık
		Yaklaşık
	Yapışık	
B2	Açık	Acık-
	Artık	Açık
	Atık	Artık
	Barışık	Bulaşık
	Bulaşık	Dağınık
	Ilık	Işık
	Sıkışık	Kayık
	Tanık	Kırık
	Yanık	Kırışık
	Tanık	
	Yaklaşık	
C1	Açık	Açık
	Aralık	Artık
	Artık	Atık
	Asık	Basık
	Barışık	Byık
	Basık	Birleşik
	Batık	Bulaşık
	Işık	Işık
	Kalkık	Karışık

	Karışık	Karmaşık
	Karmaşık	Tanık
	Kayık	Uyanık
	Kırışık	Yaklaşık
	Sıkışık	
	Şımarık	
	Yaklaşık	
	Yırtık	
Toplam	52	46

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setinde toplam 52 -(I)k eki ile türetilmiş Türkçe kelime bulunmaktadır. *Açık* kelimesi her seviyede yer almaktadır. En çok kelime C1 seviyesinde kullanılırken en az kelime A1 ve B1 seviyesinde kullanılmaktadır. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setinde toplam 46 tane -(I)k eki ile türetilmiş Türkçe kelime bulunmaktadır. *Açık* kelimesi her seviyede yer almaktadır. Bununla beraber en çok kelime C1 seviyesinde, en az kelime ise A1 seviyesinde yer almaktadır.

2. -(I)k eki ile türetilen kalıplaşmış kelimelerin öğretim seviyesine göre sınıflandırılmasına ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde yapılan sınıflandırma Hirik'in (2016) sınıflandırması esas alınıp İltar'ın (2018) yabancılar Türkçe dil bilgisi öğretiminde seviyelere uygun içerik öğretimi sıralaması dikkate alınarak aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur. Seviyelere bağlı gösterimde temel seviye A1 ve A2 ayrı ayrı ele alınıp orta ve ileri seviye B1 ve üstü ile gösterilmiştir. Çünkü İltar'ın (2018) çalışmasına göre kalıplaşmış olma özelliği baskın olan kelimeler A1 seviyesinde, sıfat-fiillerin öğretimi A2 seviyesinde, kiplik görünümü ve anlamsal edilgenlik durumu B1 ve üstü seviyelere uyum sağlamaktadır.

Tablo 3. -(I)k eki ile kalıplaşan kelimelerin genel öğretim seviyesi

Öğretim seviyesi	Kelimeler
A1	Acık-
	Açık (Hava durumu)
	Aralık(ay)
	Bıyık
	Bulaşık
	Işık
	Kayık
	Yastık

	Aralık (Yarı açık olma)
	Artık (Zarf, Yarım bırakma)
	Açık (Kapalı karşıtı)
	Batık
	Birleşik
	İlık
	Karışık
A2	Karmaşık
	Kırışık
	Sıkışık
	Şımarık
	Uyanık (Uyanmış olma)
	Yaklaşık
	Yanık
	Yapışık
	Asık
	Atık
	Barışık
	Basık
	Dağınık
B1, B2, C1 (+)	Kırık
	Kısık
	Sanık
	Tanık
	Uyanık (Mecaz)
	Yırtık
Toplam	34

Tablo 3.'te yapılan sınıflandırmaya göre inceleme nesnesi olan her iki öğretim setinde Türkçe kökenli toplam 33 -(I)k eki ile türetilmiş kelime bulunmaktadır. Kelimelerin içinde yalnızca 1 fiil olan *Açık* bulunmaktadır. Diğer kelimeler isim ve isim soylu olarak yer almaktadır. Bu bölümdeki sınıflandırma yalnızca yabancılarla Türkçe kelime öğretiminde kullanılacak seviyeyi göstermektedir. Ancak seviyelere göre sınıflandırma, çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde gösterilecek olan dil bilgisi öğretimi için esas oluşturacaktır.

3. -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliği bağlamında öğretim seviyesine göre bulgular ve örnek uygulama

Tablo 4. -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliğine göre öğretim seviyesi

Öğretim seviyesi	Kelimeler
A2	Aralık (Yarı açık olma)
	Artık (Yarım bırakma)
	Açık (Kapalı karşıtı)
	Batık
	Birleşik
	Ilık
	Karışık
	Karmaşık
	Kırışık
	Sıkışık
	Şımarık
	Uyanık (Uyanmış olma)
	Yaklaşık
	Yanık
Yapışık	
Toplam	15

Tablo 4.'te -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliğine göre öğretim seviyesine uygun bir sınıflandırma bakımından toplam 15 kelime bulunmaktadır.

Tablo 5. -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliğine göre örnek uygulama

Seviye	A2
Konu	Sıfat-fiiller: -(I)k
Ders Süresi	1 Ders saati (40 dk.)
Kazanım	<p>Türkçenin yapısal özelliklerinin anlamaya etkisini belirler</p> <ul style="list-style-type: none"> Sıfat-fiillerin şekil bilgisi özelliklerini bilir. / Sıfat-fiillerin şekil bilgisi özelliklerini kullanır. Sıfat- fiil olan kelimelerin isimlere kattığı anlamı bilir. / Sıfat- fiil olan kelimeleri isimlere kattığı anlama uygun kullanır. Sıfat-fiillerin isimleri niteleme özelliğini bilir.

Sıfat-Fiiller

Bu sıfat-fiil isimden önce geliyor ve isme sorulan “Nasıl?” sorusuna cevap veriyor. **-m(I)ş** sıfat-fiili ile aynı anlamı veriyor.

Uyarı: Bu eki her fiil ile kullanmıyoruz.

Fiil + -(I)k = Sıfat-fiil + İsim

Örnek:

Sıkış + (I)k = **Sıkışık**

Yan + (I)k = **Yanık**

Bat + (I)k = **Batık**

Örnek Cümleler:

1. Trafik sıkıştı. Bu trafikte araba sürmek istemiyorum. / **Sıkışık trafikte** araba sürmek istemiyorum.

Sıkış + (I)k = Sıkışık (sıfat-fiil) **trafik** (isim)

2. Makededeki tost yandı. Öğrenciler bu tostı yemeyecekler. / Öğrenciler **yanık tost** yemeyecekler.

Yan + (I)k = Yanık (sıfat-fiil) **tost** (isim)

3. Deniz kazasında gemi battı. Askerler gemiyi buldular. / Deniz kazasındaki **batık gemiyi** askerler buldular.

Bat + (I)k = Batık (Sıfat-fiil) **gemi** (isim)

1. Etkinlik: Boşlukları kelimelerle dolduralım.

aralık

yapışık

yaklaşık

birleşik

uyanık

Cümleler

1. Duvara kağıtları bez ile temizliyorlar.

2. Kedi kapıdan içeriye girdi.

3. Depremden sonra insanlar sabaha kadar parkta beklediler.

4. Bu arabanın fiyatı 550 bin liradır.

5. Türkçede pek çok kelime var.

2. Etkinlik: Eşleştirelim

1) Şımarık	Gömlek
2) Kırışık	Yemek
3) İlık	Hava
4) Karmaşık	Yemek
5) Artık	Problem

Tablo 5. araştırmanın inceleme nesnesinde geçen örnek kelimeler ile hazırlanmıştır. Benzer konu anlatımı ve etkinlik örnekleri diğer kelimeler ile uygulamaya zemin hazırlaması açısından önem taşımaktadır.

4. -(I)k ekinin kiplik ve edilgenlik özelliği bağlamında öğretim seviyesine göre bulgular ve örnek uygulama

Tablo 6. -(I)k ekinin kiplik ve edilgenlik özelliğine göre öğretim seviyesi

Öğretim seviyesi	Kelimeler
B1, B2, C1(+)	Asık
	Atık
	Barışık
	Basık
	Dağınık
	Kırık
	Kısık
	Sanık
	Tanık
	Uyanık (Mecaz)
Yırtık	
Toplam	11

Tablo 6.'da yer alan toplam 11 fiil, kiplik ve edilgenlik özellikleri açısından orta ve üstü olan B1 ve üstü seviyelerde sınıflandırılmıştır.

Tablo 7. -(I)k ekinin kiplik ve edilgenlik özelliğine göre uygulama örneği

Seviye	B2, C1 +
Konu	Edilgenlik anlamı: -(I)k eki
Ders süresi	1 Ders saati (40 dk.)
Kazanım	<p>Türkçenin yapısal özelliklerinin anlamaya etkisini belirler</p> <ul style="list-style-type: none"> Sıfat-fiillerin şekil bilgisi özelliklerini bilir. / Sıfat-fiillerin şekil bilgisi özelliklerini kullanır. Sıfat- fiil olan kelimelerin isimlere kattığı anlamı bilir. / Sıfat- fiil olan kelimeleri isimlere kattığı anlama uygun kullanır. -(I)k ekinin edilgen çatılı sıfat-fiil özelliğini bilir.
<p>Edilgenlik Anlamı: -(I)k eki</p> <p>Fiillere getirilen -(I)k eki, sıfat-fiillere başkası tarafından yapılma yani edilgenlik (pasiflik) anlamı verir.</p> <p>Uyarı: Bu ek kalıplaşmış bazı fiiller ile kullanılır.</p> <p>Fiil + (I)k = Edilgen sıfat-fiil + isim/ Edilgen sıfat fiil</p>	

Örnek Cümleler

1. Pencere kırıldı. Kuşlar bu pencereden uçtular. /Kuşlar **kırık pencereden** uçtular.
 - **Pencere başkası tarafından kırıldı. Kim yaptı bilmiyoruz. (Pasif)**
 2. Doğalgaz akışı kısıldı. Bu yüzden kriz oldu. / **Kısıık doğalgaz** akışı yüzünden kriz oldu.
 - **Doğalgaz başkası tarafından kısıldı. Kim yaptı bilmiyoruz. (Pasif)**
 3. Perde yırtıldı. Perdeyi terziye götürüreceğiz. /**Yırtık perdeyi** terziye götürüreceğiz.
 - **Perde başkası tarafından yırtıldı. Kim yaptı bilmiyoruz. (Pasif)**
- 1. Etkinlik: Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun kelimeler ile doldurunuz.**

ezik çizik bozuk tank atık

Cümleler

1. Hâkim iki daha dinleyebilmek için mahkemeye ara verdi.
2. Arabanın kapısını boyatacağım.
3. Belediye kağıtları toplayarak geri dönüşüm tesislerine götürüyor.
4. domatesleri ayıklayarak çöpe atmış.
5. Teknisyen bilgisayarları tamir etmek için ofise geldi.

Tablo 7. araştırmanın inceleme nesnesinde geçen örnek ve benzer kelimeler ile hazırlanmıştır. Amaca uygun konu anlatımı ve etkinlik örnekleri diğer kelimeler ile uygulanmaya zemin hazırlaması açısından önem taşımaktadır.

Sonuç, tartışma ve öneriler

Çalışmanın bulgular bölümünde incelenen Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setinde -(I)k eki ile türetilmiş 52, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setinde ise 46 Türkçe kökenli kelimeye ulaşılmıştır. Bu kelimeler seviye temelli incelendiği için bir seviyede kullanılan kelimenin diğer bir seviyede tekrar kullanılması göz önünde bulundurulmuştur. -(I)k eki ile türetilen ve genel öğretim açısından seviyelendirme sonucunda ise 34 kelime bulunmuştur. Dolayısıyla her iki öğretim setinde yalnız biri fiil olmak üzere toplam 34 kelime vardır.

Bu kelimelerin hangi seviyelerde öğretilmesi gerektiği Tablo 2.'de gösterilmektedir. -(I)k ekinin sıfat-fiil yapma özelliğine göre sınıflandırılan 15 kelime A2 seviyesinde ele alınarak örnek öğretim planı ve uygulaması hazırlanmıştır. Bu sınıflandırmada yer alan kelimelerin anlam özelliklerinden ziyade şekil bilgisine dayalı sıfat-fiil olma özellikleri baskın görünmektedir. -(I)k ekinin kiplik ve edilgenlik özelliğine göre 11 kelime belirlenmiş olup örnek öğretim planı ve uygulaması hazırlanmıştır. En son sınıflandırmada yer alan kelimelerin ise kiplik ve edilgenlik görünümüleri ağır basmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde temel dil bilgisi konuları ile ilgili çalışmaların azlığı dikkat çekerken Şeylan (2015), temel dil becerileri ile birlikte beşinci dil becerisi olan dil bilgisi öğretimini vurgularken Kara ve Korkmaz (2019) ise Türkçe gibi eklemeli dillerin öğretiminde dil bilgisi, dil öğretiminin olmasa olmaz olduğunu savunmaktadır. Ayrıca Temizyürek, Başar ve Boylu (2016) birden fazla çatı içeriği barındıran fiillerin öğrenciler tarafından kavrama ve uygulamada sorunlar yarattığını ifade etmektedirler. Dolayısıyla çalışmanın kiplik ve edilgenlik içeren sınıflandırmasına dair uygulama örneği bu gibi sorunları çözmek için önemli olarak değerlendirilmektedir. Yeşilyurt (2018), dil bilgisi öğretiminde Türk dilinin yapısı düşünülerek edilgenlik konusunun dil bilgisi kaynak kitaplarında daha erken verilmesi gerektiğini önermektedir. Kalfa (2020) başka bir dil bilgisi yapısıyla ilgili yaptığı çalışmada işlevsel dil bilgisi öğretimi örneklerinin sayısının artması gerektiğini belirtmektedir. Kelime öğretiminde başarılı olabilmek için eklerin derinlemesine incelenmesinin gerekliliği savunulurken (İşler, 2019) öğrencilerin öğrenmekte zorlandıkları konular için ilgili konuya ait etkinliklerin artırılması ve çeşitlendirilmesi (İltar, 2021) önerilmektedir. Kaya ve Dolunay (2020) da benzer şekilde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan ders kitapları, okuma kitapları ve etkinliklerin, düzeylere uygun dil bilgisi yapıları ve etkinlik türlerini barındırması gerektiğini ifade etmektedirler.

Çalışmanın sonuçlarından hareketle dil bilgisi öğretimi ve ona bağlı olarak kelime öğretiminde hazırlanacak öğretim setleri ve yardımcı kaynakların yazarlarına ve diğer paydaşlara şu öneriler sıralanabilir:

- Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi derslerinde öğrencinin anlamını veya yapısını bilmediği hiçbir konu olmaması gerektiği önerilmektedir.
- Dil bilgisinin hedef dilin öğretiminde en önemli öge olmasından hareketle her konu bütün ayrıntılarıyla ele alınması önerilmektedir.
- Özellikle B1 ve üstü seviyelerde birleşik yapılar ele alındığı için bu seviyeden sonra öğrencinin dikkatinin dil bilgisi yapılarının işlevlerine çekilmesi tavsiye edilmektedir.
- Öğretimi hedeflenen her dil bilgisi konusu ile ilgili teorik öğrenme içeriklerinin ders notu olarak kitaplarda yer alması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ak Başoğlu, D. (2022). Yabancılar Türkçe dil bilgisi öğretiminde girdi odaklı görevler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(1), 315-340.
- Avcı, Y. ve Küçük, S. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi. *Journal of Turkish Studies*, 12 (35), 49-67. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12458>
- Ay, Ö. (2009). *Türkiye Türkçesi ağızlarında fiil çekimi*. TDK Yayınları.
- Bacanlı, E. (2008). Türkiye Türkçesindeki –miş ekinin dolaylılık ve dolaylılık dışı kullanımlarında zamansal atıf, *Bilig*, 44, 1-22.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. TDK Yayınları.
- Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe Öğretiminde İlkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 1, 19-30.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (6. Baskı), (Çev. Ed.: M. Bütün ve S. B. Demir): Siyasal Kitabevi.
- Çangal, Ö. ve Başar, U. (2018). Yabancılar Türkçe öğretiminde ad durum eklerinin yan işlevlerinin öğretilmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (19), 155-190.
- Demir, N. (2007). Anadolu ağızlarında kullanılan geçmiş zaman eki –(y)XK, *Dil ve Edebiyat Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan*, Grafiker Yayınları.

- Dirik, S. ve Kuribayashi, Y. (2015). Sazlı Köyü (Ayvacık/Çanakale) ağzında görülen -(y)ık eki ve işlevi, *Dil Araştırmaları*, 17, 119-134.
- Doğru, M. (2021). Yabancılar Türkçe öğretiminde fiil çatıları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, 113-122. DOI: 10.47948/efad.890864
- Durukan, Ş. (2021). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında batı kökenli sözcüklerin kullanımı: Yedi İklim Türkçe Seti (A1-A2 Ders Kitabı) Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 1070-1088.
- Ekren, C. ve Ökten, C. E. (2019). Yabancılar Türkçe öğretenlerin dil bilgisi öğretimine ilişkin algıları: bir metafor incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(3), 1687-1708.
- Ellis, R. (2006). Current issues in the teaching of grammar: An SLA perspective, *TESOL Quarterly*, 40(1), 83-107.
- Erdil, M. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kuruluna bağlı 209 üniversitede yabancılar Türkçe öğretimi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 93-112. 1307-9581 <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2764>
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. TDK Yayınları.
- Gün, M., Yalçın, Ç. ve Pişkin, B. S. (2019). Temel seviye yabancılar Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan dil bilgisi konularının ve etkinliklerinin karşılaştırılması ve analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(Özel Sayı), 2089-2101.
- Hirik, E. (2016). -(X)k ekinin kılınıp, kiplik ve çatı kategorisindeki işlevleri. *Türkbilig*, 32, 97-114.
- İltar, L. (2018). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- İltar, L. (2021). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin cı yazma sınavındaki dil bilgisi hatalarının düzeylere göre dağılımı. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı*, 129-147. DOI: 10.35675/befdergi.848590
- İltar, L. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi öğretimi hakkında öğretici görüşleri. Kadir Ulusoy (Ed.), *6.Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu (6th. ISOEVA)*, (ss. 86-102). Korint Yayıncılık.
- İşler, T. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan +II/+IU ve +sIz/+sUz ekleri üzerine. *Neveşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 301-316.
- Kalfa, M. (2019). Yabancılar Türkçe öğretiminde “-mA°k” ve “-mA°” mastar eklerinin öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1063-1076. DOI: 10.16916/aded.614219
- Kalfa, M. (2020). Bulunma durumu ekinin zaman işlevlerinin yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 223-230.
- Kara, M. ve Korkmaz, C. B. (2019). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde birleşik zamanlı fiillerin öğretimi. *Journal of Turkish Studies*, 14(3), 1541-1574. DOI: 10.29228/TurkishStudies.22538
- Karagöl, E. ve Kurt, B. (2021). Ders kitabı yazarlarının görüşlerine göre yabancı dil olarak Türkçe öğretimi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı*, 184-209. DOI: 10.35675/befdergi.850653
- Kaya, S. ve Dolunay, S. K. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi okuma kitaplarının etkinlikler, basit zamanlar, birleşik çekimler ve ek fiil kullanımı açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, *RumeliDE.Ö7 (Ekim) Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR'e Teşekkür Özel Sayısı*, 1-14. DOI: 10.29000/rumelide.808156
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. TDK Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri, Şekil Bilgisi*. TDK Yayınları.
- Larsen-Freeman, D. (2014). Teaching Grammar. M. Celce-Murcia, & D. M. Brinton, M.A Snow (Ed). In *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 256-270). USA: National Geographic Learning.
- Maxwell, J. A. (2018). *Nitel araştırma tasarımı* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Memiş, M. ve Kansızoğlu, H. B. (2022). Türkçe öğrenenlerin noktalama işaretlerinin kullanımı konusundaki yetkinlik düzeyleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(33), 54-72. DOI: 10.35675/befdergi.947868
- Meral, H. M. (2019). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki zamir kullanımı. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(2), 187-202.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (3. Bas. Çev.), (Çev. Ed.: S. Turan): Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2021). *Nitel veri analizi* (Çev. Ed.: S. Akbaba Altun ve A. Ersoy): Pegem Akademi.
- Öncül, V. ve Gönen Kayacan, S. (2022). Yabancılara Türkçe öğretiminde ad durum ekleri ve ad eylemlerin öğretimi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 41(1), 51-92.
- Pilanci, H. ve Saltık, O. (2018). Yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi içeriğini etkileyen faktörler: A1, A2 düzeyleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(9), 122-149.
- Sebzecioğlu, T. (2017). *Dilbilim kavramlarıyla Türkçe dilbilgisi*. Kesit Yayınları.
- Şeylan, A. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: Şimdiki zamanı öğretme tekniği. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 29-47.
- Temizyürek, F., Başar, U. ve Boylu, E. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen İranlılara birden fazla (çok) çatılı fiillerin öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (7), 203-219.
- Yeşilyurt, Ş. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde “-DIk” ve “-An” Sıfat Fiil ekiyle yapılan cümle birleştirmelerini cümle ögesi ve zaman ekine göre inceleme. *Journal of Turkish Studies*, 13, 1693-1710. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14397
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.